

RAZVIJANJE I JAČANJE ODGOJNOG RADA U ŠKOLI

Rasim TOBUDIĆ

Sažetak

U ovom radu autor, iskusni pedagog u školi, nastoji napraviti preglednu uputu za pedagoge u školama, posebno mlade pedagoge koji tek ulaze u praksu. U trinaest tačaka autor akcentira najvažnije tačke kojima se pedagozi nakon obrazovanja trebaju suočiti s ulaskom u školu. Briga za neposredno odgojno djelovanje u školi odgovoran je posao i poziv kojem pedagozi trebaju umjeti odgovoriti. Ovaj rad ima za cilj ponuditi prije svega pedagozima, neke smjernice u realiziranju njihovih odgovornih zadataka, ali i podizanje svijesti o pozivu pedagoga, kao člana tima škole koji realizira odgojno-obrazovni rad škole i pomaže rješavanju problema koji se javljaju kao smetnja na tom putu.

Usklađivanje pedagoških i društvenih zahtjeva, razvoj i poticanje stručnosti u našim školama, odvija se na relaciji: Pedagoški zavod – škola.

Stručne službe zavoda nisu uvijek u mogućnosti cjelovito brinuti o ostvarenju programskih odgojno-obrazovnih zahtjeva u svakoj školi.

Školama su nedostajali kadrovi koji bi odgovornije i kontinuirano preuzeli brigu za neposredno odgojno djelovanje.

U osnovne škole ušao je veliki broj pedagoga od kojih se očekuje da mogu zadovoljiti stručne i druge kvalitete u ovom odgovornom poslu.

Vi ste školski pedagog – šta sada?

To je pitanje koje sasvim sigurno postavlja svaki pedagog na početku svoje karijere.

S jedne strane ovo pitanje djeluje poticajno, angažira skrivene rezerve i skromno iskustvo preoblikuje u akciju.

S druge strane, ono može da stvori određene nesporazume i dileme.

Zato, valja poći od Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju i Pedagoških standarda TK u kojima je dat okvirni program rada školskog pedagoga. Neophodno je da pedagog na osnovu ovih zakonskih normi razradi godišnji program rada pedagoga škole po mjesecima.

Poslije te aktivnosti, pitanje: - Šta da radim kao pedagog? Moguće je preoblikovati u pitanje: - Šta treba da radim u vezi sa nekom konkretnom aktivnošću iz svog programa rada?

Podimo od sljedećeg:

- Studije na fakultetu su osnova za rad
- Rad u školi trebalo bi da kvantitativno i kvalitativno nadmaši obrazovanje na studiju. To podrazumijeva neprekidno stručno usavršavanje pedagoga.

Zato i kažemo da je aspekt poslije početnog obrazovanja pedagoga vjerovatno najvažniji, ali i najviše zanemaren u većini škola.

Smatramo da je dobro podijeliti ga na tri faze koje se preklapaju:

1. Uvođenje u praksu,
2. Obrazovanje na nivou stručnog usavršavanja,

3. Profesionalni razvoj.

Uvođenje u praksu, pod nadzorom mentora, ima za cilj nastavak početne stručne pripreme u toku prve godine rada.

Želim ukazati na jednu specifičnost u radu školskog pedagoga, na koju valja obratiti posebnu pažnju.

Naime, uspješno djelovanje pedagoga podrazumijeva utvrđivanje pravog stanja u odgojnom kontekstu škole. Rječnikom medicinara, mogli bismo reći da uspješnost pedagoške djelatnosti ovisi i o PEDAGOŠKOJ DIJAGNOZI.

Ukazujemo na ovaj zadatak i potrebu da mladi pedagozi sa svojim mentorima u toku prve godine rada “prođu” praktične aktivnosti u donošenju pedagoške dijagnoze.

Najveće priznanje ljekaru predstavlja trenutak kada od njega traže “kliničko mišljenje”.

To znači da se od njega očekuje da razmišlja logički, dosljedno, povezano i osnovano na osnovu nalaza. Rezultat je tačno postavljena dijagnoza. U takvom položaju često se nalazi i školski pedagog.

U pedagoškoj dijagnozi manje se govori o patološkim pojavama, a više o utvrđivanju stvarnog stanja. Pedagoška dijagnoza ne oslanja se samo na pronalaženje nedostataka, nego i na utvrđivanje dobrih strana da bi se na njih oslanjalo u odgoju i obrazovanju. Moramo izbjeći zamku svakodnevne prakse u kojoj se još uvijek orijentiramo na posebne učenike koji imaju smetnje ponašanja ili školski neuspjeh.

Rad pedagoga mora biti usmjeren na sve učenike i stvaranje povoljnih uslova u kojima se preveniraju neželjena ponašanja.

Može se konstatovati da mladi školski pedagozi, koji su ovih dana ušli u naše škole, nemaju mnogo odgovarajućih uzora koji bi im mogli poslužiti da smanje štetne posljedice neekonomičnog lutanja u zasnivanju svoje prakse.

To je u isto vrijeme i nedostatak, ali i prednost!

Prednost se ogleda u tome što pojedine iskustvene elemente možemo ugrađivati u novu organizaciju škole, prema novim društvenim uslovima, i razvoju devetogodišnje osnovne škole.

U svakoj školi moguće je izraditi rang-listu hitnosti i potreba bavljenja određenim pedagoškim aktivnostima. Pored dileme o predmetu rada školskog pedagoga, postoji i dilema prema saradnicima u školi.

Nesporazumi se mogu javiti u pitanjima:

- Šta pedagog čini?
- Šta bi trebalo pedagog da čini u školi?

Naime, nagomilani problemi u školi za čije rješenje ne postoji uvijek dovoljno energije i interesa, najčešće su početna klima za rad pedagoga. Moguće je očekivati da svi pogledi budu upućeni na novu osobu u školi da riješi nagomilane probleme.

Ovdje se može javiti i problem, npr:

- pedagog zahtijeva aktivnost svih u školi,
- a škola više očekuje neposredno učestvovanje pedagoga.

Ove nesporazume moguće je prevazići:

- započinjanjem organizovanih pedagoških djelatnosti svih profesionalnih radnika u školi.

Pedagog je član tima koji ostvaruje odgojno-obrazovni rad škole i pomaže rješavanju problema koji se javljaju kao smetnja na tom putu. Funkcija školskog pedagoga nedjeljiva je od ostalih funkcija u školi. Zato je temelj bilo koje djelatnosti pedagoga profesionalan i zdrav odnos prema ostalim subjektima u školskom životu. U odnosu prema učenicima, nastavnicima, roditeljima, pedagog mora koristiti svoje stručne snage i lične osobine tako da neprekidno analizira svoje postupke i postupke ostalih saradnika, usmjeravajući ih prema jedinstvenom cilju unapređenja odgojno-obrazovnog rada. Unutar škole, osnovno je uraditi:

- analizu odgojne situacije u školi,
- programirati odgojno djelovanje.

Planovi odgojnog djelovanja moraju zahvatiti:

- nastavu,
- sve vannastavne oblike rada, tj. njihove programe,
- nastavnicima pomoći u traženju metoda i oblika rada koji odabrane sadržaje čine u većoj mjeri odgojnim.

Izrada plana i programa odgojne djelatnosti škole nije tako složen zadatak. Nije teško taksativno nabrojati što želimo postići i razviti kod naših učenika.

Primjer:

1. Obezbijediti da se pojam odgoja učenika potpunije shvati i odgovorno

Preuzme;

2. Više nego do sada omogućiti učenicima da slobodno komuniciraju sa

Nastavnicima;

3. Osigurati da se osnovna pravila školskog reda i rada zasnuju na pravoj vrsti kriterija i da se dosljedno sprovode;

4. Uspostavljati demokratske i prisne odnose između nastavnika i učenika;

5. Obezbijediti mjesto za ispoljavanje agresije, kako bi se učenici opustili i slobodnije ispoljavali. Više borilačkih igara.

6. Organizovati društvene aktivnosti učenika u školi: plesne aktivnosti, literarne večeri, horska pjevanja, dramske igre, okrugle stolove, sportska takmičenja i to ne samo povodom Dana škole, već kontinuirano tokom školske godine.

7. Takmičarske aktivnosti učenika pedagoški planirati i organizovati tako da svako u njima u nečem uspijeva i stiče samopouzdanje.

8. Poduzeti aktivnosti da fluktuacija nastavnog kadra ne bude velika, da jedan nastavnik radi sa učenicima više od godine dana kako bi učenici mogli uspostavljati bliske lične odnose.

9. Otvoriti vrata škole za učenike i subotom, kako bi mogli u slobodno vrijeme takmičiti se u sportu i igrama. U tome stariji učenici da pomažu mlađim, da vode brigu o njima i da ih nadziru.

10. Stvaranje mogućnosti da učenici štite druge i da se osjećaju potrebe drugih osoba i odgovornost prema maloj djeci, starim, siromašnim, prema životinjama itd.

11. Osigurati da odgojni rad u školi bude kontinuiran – iz dana u dan. Pod kontinuiranošću ne treba shvatiti samo redoslijed u primjeni sredstava i postupaka u odgoju, nego uporedo s tim i postupnost u

prihvatanju odgojnih zadataka od učenika.

Navedene ciljeve i zadatke odgojnog djelovanja škole potrebno je operacionalizirati i razraditi sa sadržajima i konkretnim zaduženjima u godišnjem programu rada škole. Međutim, svaka škola ima svoje specifičnosti. Ako učenici npr. trećeg razreda još uvijek nisu stekli navike da uređuju svoju učionicu, onda s razvojem te navike treba započeti bez obzira na to što je ona već trebala postojati.

Ili drugi primjer:

Ako želimo raditi na osposobljavanju učenika za aktivno učenje /razvoj kulture intelektualnog rada/,onda nije dovoljno u program odgojnog djelovanja škole samo to navesti kao zadatak. Potrebno je izraditi plan i program upućivanja učenika u metode i tehnike učenja za svaki nastavni predmet i uzrast.

ŠTA JE JOŠ ZNAČAJNO U ODGOJNOM RADU ŠKOLE?

- Moramo više naglasiti RADNI karakter odgoja.

Nastava, nastavne aktivnosti i učenje jesu sastavne aktivnosti učeničkog intelektualnog rada i u ovoj oblasti moguće je unijeti više odgojnih uticaja.

Pored toga, praktične radne aktivnosti učenika u raznim oblastima u našim školama su zapostavljene. Radne aktivnosti koje koncipiraju modele vježbanja i vođenja stvarnih aktivnosti iz životnih situacija, potrebno je više organizovati u školi.

Značaj PERMISSIVNOG karaktera odgoja ne može biti dovoljno naglašen. Nažalost, represivni korijeni u pedagoškom radu su veoma duboki i stari, tako da još i danas imamo dosta teškoća kada se permisivan odgoj treba da uvede u organizaciju i stil školskog rada.

Uvođenje permisivnosti je otežano i zbog toga što:

a/ određenim kategorijama učenika potrebno je dosta nadzora različitog oblika,

b/ što se pojam discipline često vezuje za različite vrste pritisaka.

Učenici se mogu uspješnije odgajati ako se utvrde njihove ASPIRACIJE, želje, interesi, stavovi prema vrijednostima, institucijama, nastavnicima.

Pedagoški radnici moraju se više truditi da od učenika i o učeniku dobiju što više podataka, o njegovoj MOTIVACIJI, kako bi mogli ostvariti veći uticaj. Odgojni rad sve više treba da preraste u TIMSKU pedagošku akciju.

Kolektiv škole treba da organizuje aktivnosti u kojima će učenici dobivati zadatke različite vrste koje oni treba da obavljaju s ciljem da se oni pouče u tim djelatnostima.

Da bi se učenici efikasnije odgajali, da bi se vježbala njihova moralna svjesnost i zrelost, kao i da bi se one utvrđivale, moraju se planirati i u školi stvarati PEDAGOŠKE SITUACIJE.

To su sve prirodne situacije iz uobičajenog života učenika u školi. One se odvijaju spontano i prigodno, ali ih valja pripremati i unaprijed planirati.

Te pedagoške situacije su:

- fizički rad – akcije – pripremanje programa priredbe,
- analiza štiva – dekorisanje – sportske igre
- razne diskusije – izleti – raspravljanje disciplinskog slučaja
- analiza gledanog filma i dr.

To su situacije:

- igre, sporta i rada,
- različiti moralni zadaci u razredu, školi, porodici,
- konfliktne situacije,
- dežurstvo u razredu, hodnicima, školi.

Organizaciju dežurstva ne treba shvatiti formalno. Dežurni učenik se nalazi u svakodnevnim praktičnim situacijama rješavanja mnogobrojnih moralnih zadataka, kao što su:

- odlučnost – organizacione sposobnosti,
- principijelnost – drugarski odnosi,
- razrješenje konflikta...

Funkcija dežurstva učenika, ako se pedagoški zasniva, ima odgojnu vrijednost isto kao učenje formula, pamćenje gradiva, znanje sintakse..

Situacije moralnog sadržaja stavljati pred učenike u vidu pitanja:

- Okolina naše škole nije dovoljno uređena. Šta se može učiniti?
- U našem mjestu ima starijih osoba. Šta možemo za njih učiniti?
- Izradili smo program obilježavanja Dana škole. Navedite kako da poboljšamo organizaciju priprema da se ne desi nepredviđeno.
- Na ekskurziji će nas biti 50. Kako da se krećemo po nepoznatom gradu da izbjegnemo probleme?
- Poslije trećeg časa idemo u pozorište. Kako se taj odlazak može dobro organizovati?

Tako djeca uče da izbjegavaju prazne razmjene misli, uče da se DJELOTVORNO ponašaju. Značaj PREVENTIVE u odgoju ne može biti dovoljno naglašen. Sastoji se u predviđanju, vođenju, zapošljavanju i usmjeravanju mladih. Veće efekte postizemo kad gledamo naprijed. Bolje je "voditi", planirati, organizovati, nego liječiti posljedice, "gasiti vatru" ili ići iza događaja.

Planiranje, njegovanje i razvijanje MEĐU-LJUDSKIH ODNOSA ima ponajveći značaj na odgoj učenika. Razvijanje zdravih saradničkih odnosa između:

- pedagoškog vijeća i odjeljenjske zajednice učenika,
- nastavnika i direktora škole,
- nastavnika i vijeća učenika škole,
- međusobno komuniciranje između učenika.

Pod pojmom saradnje ne bi trebalo podrazumijevati njegovanje bolećivih i popustljivih međuljudskih odnosa, nego vođenje i razvijanje toplih, humanih, permisivnih i fleksibilnih odnosa.

Nastavnik treba da se brine za svoje učenike, ali ta njegova briga ne smije da preraste u zaštitnički stav na osnovu kojeg može doći do manje ili veće nesamostalnosti, nesigurnosti ili pasivizacije učenika.

Kako odrastaju, mladima valja omogućiti da oni sami preuzimaju što više brige o sebi, svome ponašanju i radu svoje grupe.

Nastavnik koji odgaja nalazi pravu mjeru u svojim akcijama tako da istovremeno:

- stara se i brine o mladima,
- upućuje ih i savjetuje,
- vodi ih i usmjerava,
- ali istovremeno omogućava da oni sami preuzimaju odgovornosti i obaveze prema sebi, svojoj grupi, školi, društvu.

Još uvijek se susrećemo sa nemogućnosti nastavnika da ostvare dobar odnos sa učenicima. Još uvijek ima pojava:

- uzajamne grubosti,
- nepoštivanja i vrijeđanja,
- autoritativnog pedagoškog vođenja,
- neuvažavanja mišljenja učenika, njihovih planova.

Odnosi između učenika i nastavnika su osnova cjelokupnog odgojnog rada sa učenicima. Nikakav program odgojnog djelovanja, ma kako bio dobro razrađen, neće se moći uspješno realizovati bez dobrih odnosa između učenika i nastavnika.

Moramo polaziti od saznanja da je svaki nastavnik i emocionalno biće. On nije uvijek u stanju da proizvodi pozitivne uticaje. Naprimjer, zapitamo li bilo kojeg nastavnika nastoji li pozitivno uticati na učenike, dobit ćemo redovno potvrđan odgovor.

Ako im postavimo pitanje: kako to postižu? začudićemo se raznovršnošću odgovora.

Ako pitamo učenike o nastavnikovoju uspješnosti uspostavljanja dobrih odnosa sa njima, dobit ćemo opet različite odgovore.

To znači da nastavnici nemaju dovoljno povratnih informacija o svojim ponašanjima pred i sa učenicima.

Ovo moramo imati u vidu i pronalaziti načine unapređenja odnosa nastavnik – učenik.

JEDINSTVENI ZAHTEJEVI

Pođimo od donošenja pravila o vladanju i ponašanju učenika u školi. Uobičajeno je da se u njima nabrajaju:

- školske dužnosti učenika,
- zahtjevi u pogledu higijene, čistoće,
- ophođenje sa odraslima, starijim i slabim,
- ponašanje na javnim mjestima i sl.

Kako se učenici upoznaju sa zahtjevima koje pred njih postavlja škola?

Najuobičajenija praksa sastoji se u njihovom zajedničkom čitanju i objašnjavanju.

Prvo upoznavanje učenika sa različitim pravilima ponašanja obavlja se u odjeljenjima i školi kao cjelini.

Ta pravila se dalje razrađuju u toku školske godine s obzirom na uzrast učenika. Način upoznavanja s pravilima treba da se izvede skromno, energično i odmjereno.

Potrebno je da se što više djeluje na osjećanja učenika i da se ISTORIJA ŠKOLE i njene tradicije razborito ističu.

KOLIKO i u kojoj mjeri ovih aktivnosti imamo danas u našim školama?

Još jedno, veoma značajno pitanje koje nije dovoljno razrađeno u našim školama jeste UČEŠĆE UČENIKA u donošenju pravila škole.

Savremeni pedagoško-psihološki nalazi u području socijalnog ponašanja i metodama mijenjanja ljudskog bića govore u prilog tome da učenici, zavisno od uzrasta, treba da budu aktivni stvaraoci pravila vladanja i ponašanja učenika.

Ovo pitanje čeka na razradu u našim školama.

Sa ovim zadatkom valja započeti već sada i narednih godina treba uvijek ići ispočetka, tj. sa svakom generacijom stvarati pravila.

Nažalost, danas pridobijanje učenika u borbi za poštivanje školskih normi teče više na liniji izvršavanja, a manje na liniji učešća u njihovom donošenju i uobličavanju.

Zadatak je pedagoških radnika da pronađu odgovor na pitanje:

- kako zadovoljiti potrebe učenika za aktivnošću pa čak i za nekim vrstama nestašluka,
- da pronađu skladan odnos između rada, odmora i zabave.

Ako određeni red i pravilo važe za učenike, onda treba da predstavlja imperativ za nastavnike. Pedagozi imaju zadatak da utvrde uzroke zbog kojih neke od ovih oblasti rada nisu pedagoški zasnovane i štetne djeluju po odgoj.

Školski život i rad toliko je bogat i raznovrstan da ga je nemoguće postaviti u bilo kakve recepte, ali on ne može biti nekontrolisano pedagoško vođenje.

KOLIKO danas u našim školama učenici imaju osjećaj da organizacija zavisi od njih, njihova dogovaranja, planiranja, izvršavanja obaveza?

U našim školama na pojavu izrazito NEDISCIPLINOVANIH ponašanja učenika, nastavnici reaguju različito:

- upućuje učenike direktoru škole,
- prigovaraju, gundaju, kore,
- ignoriraju učenike,
- istjeruju ih iz razreda,
- premještaju iz škole u školu.

Ove situacije potrebno je istražiti, utvrditi i pedagoški preoblikovati.

VOĐENJE učenika ometenih u emocionalnom razvoju i vođenje učenika koji imaju /PUP/ poremećaj u ponašanju putem individualnog i grupnog savjetovanja je područje koje treba hitnu intervenciju stručne pedagoške službe u školama. Pedagog treba da okuplja ove učenike i da sa njima kontinuirano radi. Nastavnici, roditelji, učenici traže od pedagoga da im pomogne u razrješenju učestalosti, naročito sledećih ponašanja:

- razgovaranje za vrijeme časa,
- laganje,
- neuredna izrada domaće zadaće,
- zanimanje nečim drugim na času,
- zapuštena spoljašnost, oblačenje,
- oštećenje školskog namještaja,
- siledžijsko ponašanje prema drugu,
- nedruželjubivost,
- upotreba neprirodnih izraza.

Od skraćivanja vremena između saznanja i preduzimanja mjera za suzbijanje PUP učenika zavisi efikasnost odgojnog djelovanja.

Istraživanja govore da pedagozi 2/3 radnog vremena provode na drugim poslovima i radnim zadacima, a koji nisu u njegovom programu rada. Na sjednicama stručnih organa tražiti od nastavnika:

- koje su mjere poduzeli da nepoželjnih ponašanja bude manje?
- kakvi su efekti i rezultati tih mjera?
- šta predlaže kao naredne korake?

Nisu uvijek uzroci u učeniku. Valja ukazati i na:

- methodske greške,
- nepoznavanje ličnosti učenika,
- slabe međuljudske odnose.

Porast maloljetničke DELIKVENCije je evidentan uz znatno veći broj teških individualnih i grupnih ne/djela. Neki od uzroka u školi:

- neuspjesi u odgoju kod učenika od 12 godina života vode ka maloljetničkoj delikvenciji;
- poremećeni međuljudski odnosi doprinose da škola manje bude odgojna ustanova.
- od škole se očekuje suviše mnogo, treba znati da ona nije svemoćna.

ZAŠTO npr. aktiv direktora ne raspravlja o stanju maloljetničke delikvencije na svom području? Pedagozi mogu uraditi akciono istraživanje o ovoj temi, čiji rezultati mogu poslužiti kao polazna osnova za raspravu. Otkrivanje nasilnog ponašanja /zločina/ nad djetetom ide teško, pa i sama škola takve primjere ne otkriva. **KOJA** škola ima akcioni plan borbe protiv /zlo/ upotrebe alkohola, pušenja i droga? Ne smijemo da zatvorimo oči pred pojavom da opažamo nedostatak povjerenja mladih u budućnost, te da se to pokazuje u češćim pojavama narkomanije, siledžijstva i drugih neprihvatljivih pojava.

- ŠTA je to što čini da se u školi jedna komponenta – obrazovanje uspješno realizuje /Vidi: srednju ocjenu uspjeha u školama /, a druga komponenta – odgoj ne realizuje /porast PUP/?
- Slobodan izbor slobodnih aktivnosti treba preispitati, jer učenici koji imaju neprihvatljivo ponašanje ne mogu izvršiti pravi izbor.

Koliko, kako, kada su slabi učenici uključeni u slobodne aktivnosti? Ako im je ostavljena sloboda izbora, hoću-neću, da izaberu, oni obično ništa ne izaberu.

SAVJETODAVNI RAD

U našim školama stvorena je mogućnost da pedagog i nastavnici savjetodavno djeluju u radu sa učenicima, roditeljima. Cilj je preventiva, korektiva i prognostika. Ovaj oblik rada je u današnje vrijeme veoma koristan. Još dugo će učenicima biti potreban “treći roditelj”, odnosno savjetodavac.

Osnovno obilježje savjetodavnog rada je preventivno djelovanje. Ovdje se radi o uvođenju učenika u SAMOODGOJ. Savjetodavac uvodi učenika u rješenje njegova, ustvari našeg, problema. On odgaja učenika kako da sam sebe odgaja.

Kako teče proces savjetodavnog rada?

Nastavnik uočava problem učenika i utvrđuje strukturu njegove složenosti. Po potrebi upućuje učenika ili/i roditelja pedagogu koji ostvaruje potreban uticaj. Pedagog može tražiti i druge stručnjake za rad sa učenikom. Nastavnik i pedagog timski razmatraju stručno mišljenje iza kojeg slijedi praktično provođenje dogovorenog i na kraju njegova provjera – da li smo uspjeli?

BUNTOVNIČKO PONAŠANJE

Ojačati škole da mogu odgojno djelovati u većoj mjeri nego što to čine do sada, može pomoći u prevenciji izrazito neprihvatljivog ponašanja mladih.

Naime, sve više u dnevnoj štampi može se pročitati kako u zemljama našeg okruženja ima i buntovničkog ponašanja pojedinih učenika ili grupa učenika.

Manifestacije su različite: vandalizam, nasilje nad nastavnicima ili učenicima i sl. Svuda se školski radnici slažu da to “buntovničko ponašanje” predstavlja problem.

Moramo znati da naše društvo nije imuno na ove pojave.

Zato je veoma važno da organizovano u našim školama počnemo sa programima prevencije.

Šta to znači?

Da identifikujemo učenike još u ranom djetinjstvu koji imaju takve navike kako bi utvrdili šta ih uznemirava i na koji način im se može pomoći da se uklope u sredinu. Ono što nastavnik smatra lošim ponašanjem možda gledano očima učenika predstavlja opravdan protest. Neophodna je i pomoć roditelja.

Opšta pojava u svijetu i kod nas je danas takva da mladi traže obnovu ustaljenih vrijednosti iz prošlosti.

U prvi plan proizilaze pitanja:

- humanih odnosa,
- životne stabilnosti,
- ljubavi i mira,
- bitka za očuvanje zelene okoline,
- za više ekološke kulture.

ZAŠTO nema orkestrirane djelatnosti o ovim pitanjima u našim školama?

PRILOG: PROGRAM RADA PEDAGOGA ŠKOLE

- Programiranje, ostvarivanje i analiziranje odgojno-obrazovnog rada.
- Stručni rad sa nastavnicima i stručnim organima škole.
- Rad sa učenicima, savjetodavni rad.
- Unapređenje nastave: predlaganje mjera za veću efikasnost rada.
- Saradnja sa roditeljima: usklađivanje odgojnog djelovanja porodice i škole.
- Ispitivanje zrelosti i spremnosti djece za polazak u školu.
- Profesionalna orijentacija učenika.
- Istraživanja u školskoj praksi pedagoga.
- Pedagoško-psihološka praksa studenata fakulteta.
- Poslovi po nalogu direktora i organa upravljanja.
- Vođenje pedagoške dokumentacije.
- Odgovornost u radu i radna disciplina.

Summary الموجز

THE DEVELOPMENT AND STRENGTHENING OF UPBRINGING WORK IN SCHOOLS

Rasim Tobudic

In this paper the author, experienced school pedagogue is striving to make a clear direction for pedagogues in schools, especially the young pedagogues, entering the practical work. Author points out in thirteen points the most important things that young pedagogues ought to encounter after ending the education and entering schools. Caring for direct educational activities in schools is a responsible work and a calling to which the pedagogues ought to be able to answer. This work aims to offer guidelines in the realisation of tasks and to raise the awareness about the calling of a pedagogue, as a member of a school team which puts into practice educational-upbringing school work and helps solving problematic issues on that path.

تطوير العمل التربوي وتقويته في المدرسة

راسم تابوديتش

إن كاتب هذا المقال، وهو مشرف تربوي مدرسي مجرب، يحاول وضع توجيهات واضحة للمشرفين التربويين في المدارس، وخاصة الشباب منهم الذي يخطون خطواتهم الأولى في ممارستهم العملية، ويركز الكاتب في ثلاث عشرة نقطة على أهم ما سيواجهه المشرفون التربويون بعد تخرجهم، عند دخولهم المدرسة، إن العمل التربوي المباشر في المدرسة وظيفة مسؤولة ومهنة يجب على المشرفين التربويين ان يحسنوا ممارستها، إن الهدف من هذا العمل هو أن يقدم للمشرفين التربويين أولاً، بعض التوجيهات التي تساعدهم على أداء واجباتهم، وترفع من مستوى الوعي بمكانة المشرف التربوي باعتباره عضواً في فريق المدرسة الذي ينفذ عمل المدرسة التربوي والتعليمي ويساعد في حل المشاكل التي قد تظهر على هذا الطريق.